

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgriwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
Dyddiad:	21.6.23
Pwnc:	Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg: Adrodd ar gynnydd
Pwrpas yr Adroddiad:	Rhoi diweddariad blynyddol ar gynnydd yn erbyn y Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) a rhannu gwybodaeth am ddatblygiadau perthnasol
Cadeirydd Sgriwtini:	Cynghorydd Dylan Rees
Aelod(au) Portfolio:	
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Berw Hughes, Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Owen Davies, Uwch Reolwr Sector Cynradd owendavies@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Perthnasol i bob aelod
1 – Argymhelliad/Argymhellion	
Gofynnir i'r Pwyllgor: A1 Dderbyn diweddariad ar ddata 2022-2023 CSGA Ynys Môn, a chynnig dull o rannu'r wybodaeth hon. A2 Cadarnhau trefniadau i ail-gategoreiddio ysgolion Ynys Môn yn unol â chanllawiau anstatudol cenedlaethol.	

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill
Mae Cynllun y Cyngor 2023-2028 yn adnabod addysg a'r iaith Gymraeg fel meysydd blaenoriaeth ar gyfer tymor presennol y Cyngor. Mae'n cynnwys yr ymrwymadau canlynol. Yr iaith Gymraeg – Cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith - Cynyddu'r nifer o blant a phobl ifanc sy'n astudio yn y Gymraeg drwy weithredu Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) Addysg - Sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini
Er mwyn cynorthwyo aelodau wrth graffu ar y pwnc: 1.1 Ffocws ar y cwsmer/dinesydd Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau 1.2 Ffocws ar werth Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd 1.3 Ffocws ar risg Edrych ar unrhyw risgiau 1.4 Ffocws ar berfformiad ac ansawdd

Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd

1.5 Ffocws ar lesiant

Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

1.6 Ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg

Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)
- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

1. I ba raddau mae'r CSGA yn addas ar gyfer sicrhau bod Ynys Môn yn cyflawni ei thargedau Deilliant 1-7?
2. Sut mae'r mapio categoreiddio ysgolion yn addas ar gyfer anghenion Ynys Môn er mwyn sicrhau darpariaeth a chyfleoedd i gynyddu'r nifer o siaradwyr erbyn 2050?
3. A yw'r Pwyllgor yn ystyried bod angen addasu unrhyw agweddau o'r cynllun gweithredu?
4. I ba raddau mae gwasanaeth Canolfan Iaith y sir yn ymateb i'n hanghenion trochi?

5 – Cefndir / Cyd-destun

A1

Mae rheoliadau a wneir o dan Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 ("Deddf 2013")¹, yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol baratoi Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg ("CSCA"). Mae Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg Mewn Addysg (Cymru) 2019 yn nodi'r materion y mae'n rhaid eu cynnwys mewn CSCA awdurdod lleol gan gynnwys y gofyniad i 'osod targed sy'n amlinellu'r cynnydd disgwylidig yn ystod oes y Cynllun yng nghyfanswm yr addysg cyfrwng Cymraeg a ddarperir yn ei ysgolion a gynhelir sy'n darparu addysg drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg'. Mae hwn yn ofyniad statudol lle mae'n rhaid i'r awdurdod arwain yn strategol.

A2

Mae deddfwriaeth yn gosod dyletswyddau a gofynion i ysgolion ac awdurdodau lleol roi gwybodaeth i rieni/gofalwyr am y cyfrwng iaith a ddefnyddir i gyflwyno'r cwricwlwm. Mae Rheoliadau Gwybodaeth Ysgolion (Cymru) 2011 yn nodi'r wybodaeth y dylai ysgolion ac awdurdodau lleol ei chyhoeddi ym mhrosbectysau ysgolion unigol a phrosbectws cyfansawdd yr awdurdod cyfan. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am gategori iaith yr ysgol at ddibenion CYBLD (Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion).

Mae rheoliadau yn nodi'r wybodaeth gyffredinol i'w chyhoeddi gan awdurdodau lleol ym mhrosbectws yr ysgol, gan gynnwys y categori iaith a ddefnyddiwyd gan gorff llywodraethu'r ysgol yn y datganiad CYBLD diweddaraf sy'n disgrifio'r ysgol orau.

Categori 1 – Cyfrwng Saesneg
 Categori T2 – Trosiannol
 Categori 2 – Dwy Iaith
 Categori T3 – Trosiannol
 Categori 3 – Cyfrwng Cymraeg

Bydd CYBLD yn cael ei newid i adlewyrchu'r categorïau newydd (2023-2024). Ond nes iddynt gael eu newid, bydd rhaid i awdurdodau lleol ac ysgolion, wrth gyhoeddi ei prospectws ysgol neu sirol, gyfeirio at y categorïau sydd wedi'u cynnwys yn CYBLD ar yr adeg cyhoeddi.

Mae gan y Cwricwlwm i Gymru ffocws o'r newydd ar ddysgu sydd wedi'i deilwra ar gyfer cryfderau ein dysgwyr. Mae'n cynnig hyblygrwydd i ysgolion i benderfynu ar y dull gorau o sicrhau bod eu dysgwyr yn gwneud cynnydd yn y Gymraeg:

- Mae'r Gymraeg yn elfen orfodol o'r Cwricwlwm.
- Mae disgwyliad ar bob ysgol a lleoliad i addysgu'r Gymraeg i ddysgwyr o 3 oed ymlaen.
- Mae'r maes dysgu a phrofiad ar gyfer ieithoedd, llythrennedd a chyfathrebu o fewn y Cwricwlwm i Gymru wedi ei seilio ar gontinwmm neu fframwaith cynnydd ar gyfer ieithoedd, yn dechrau gyda dim neu ychydig iawn o iaith ac yn gweithio tuag at hyfedredd.

Bydd hyn yn galluogi dysgwyr sydd â hyd yn oed ychydig o sgiliau Cymraeg i ddatblygu ac adeiladu ar y sgiliau hynny a chodi eu hyder yn ystod cyfnod eu haddysg statudol a'u gyrfaedd ôl-addysg statudol.

6 – Aseiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

N/A

6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

Mae'r strategaeth yn cydnabod ardaloedd sydd angen mwy o gefnogaeth ac ar yr un pryd yn sicrhau bod systemau a disgwyliadau uchel ar draws yr ynys.

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Mae'r strategaeth yn cynnwys nifer o gynlluniau sy'n alinio i sicrhau eglurder ar ddyhead ac ymrwymiad y Cyngor i filiwn o siaradwyr 2050. Bydd ail-gategoreiddio ysgolion yn sicrhau dealltwriaeth a statws Ynys Môn fel un o gadarnleoedd yr iaith a disgwyliadau rhieni o ran darpariaeth addysg ar draws yr ynys.

7 – Goblygiadau Ariannol

Mae'r Gwasanaeth Dysgu'n defnyddio arian i gefnogi canolfannau iaith ac yn defnyddio arian grant trochi i gynyddu'r ddarpariaeth ar gyfer ymgysylltu ag ysgolion uwchradd. Os bydd newid i'r grant ar ôl 2025, bydd risg i'r ddarpariaeth hon.

Angen ystyried costau cynyddol trafniadaeth (taxis) ac ail-ymweld â'r syniadau creadigol sy'n torri costau yn yr hirdymor ac yn arddangos ymrwymiad y Cyngor i fod yn garbon niwtral.

Mae'r Gwasanaeth Dysgu wedi gofyn am ddyraniad ychwanegol o'r grant trochi er mwyn recriwtio Anogwr y Gymraeg ar gyfer Ysgol Uwchradd Caergybi ac Ysgol Syr Thomas Jones i gefnogi staff (datblygu ac/neu ddysgu'r iaith os oes rhaid) gyda sgiliau iaith, ethos Cymraeg y tu hwnt i'r dosbarth a chynnal canolfan trochi fwy dwys yn y ddwy ysgol. Os bydd y cais yn aflwyddiannus, bydd angen ystyried ffynonellau cyllidol eraill.

8 – Atodiadau

- **Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg: Adroddiad cynnydd blwyddyn un**
- Trosolwg o ddata CSGA 2022/23

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

- Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2022-2032
Canllawiau ar gategoreiddio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg

Atodiad

Cynllun strategol y Gymraeg mewn Addysg: Adroddiad cynnydd blwyddyn un

A1

Mae data CSGA (Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg) yn adrodd ar sefyllfa'r Gymraeg mewn addysg yn Ynys Môn dros y cyfnod 06/22-06/23. Mae adroddiad 2023 yn nodi sefydlogrwydd deilliannau 1,2,3,5 a 6 a thwf yn Neilliant 4 a 7 .

- Deilliant 1 - Mwy o blant meithrin/tair oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg - **Sefydlog**
- Deilliant 2 - Mwy o blant dosbarth derbyn/pump oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg - **Sefydlog**
- Deilliant 3 - Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall (**Nid yw unrhyw ysgol yn adrodd ar ddata asesiadau yn genedlaethol erbyn hyn**)
- Deilliant 4 - Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg – **Cynnydd o 429 o ddysgwyr (68.1%) yn 2022 i 448 o ddysgwyr yn 2023 (70.44%)**
- Deilliant 5 - Mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol - **Gwybodaeth wedi'i chasglu gan ysgolion yn dangos fod y deilliant hwn ar drac.** *Cesglir yr wybodaeth trwy sgysiaau unigol gydag ysgolion am ddata o adroddiadau Siarter Iaith a chydlynwyr iaith, cyfleoedd cyfrwng Cymraeg y tu allan i'r ysgol megis clybiau ar ôl ysgol, yr Urdd, gwersi nofio, clybiau Ffermwyr Ifanc, Cynghrair Cerdd a Gwasanaeth Cerdd Môn, bandiau a grwpiau cerddorol, grwpiau a chlybiau chwaraeon, ayyb.*
- Deilliant 6 - Cynnydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg i ddisgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol ("ADY") (yn unol â'r dyletswyddau a bennir gan y Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018) - **Sefydlog**

- Deilliant 7 - Cynnydd yn nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg – **Cynnydd o 503 yn 2022 (89.03) i 528 yn 2023 (90.57%)**.

Gweler atodiadau ar ddiwedd y ddogfen ar gyfer data CSGA Ynys Môn 2022-2023.

Bwriedir rhannu'r data hwn gyda: Pwyllgor Sgriwtini, Fforwm Iaith a chreu adroddiad statudol blynyddol i Lywodraeth Cymru (Gorffennaf).

A2

Mae'r broses Categoriaddio Ysgolion wedi ei chynnal dros y flwyddyn hon ac mae'r Gwasanaeth Dysgu wedi mapio, hysbysu'r broses ac ymgynghori gydag ysgolion i lywio proffil Categoriaddio Ysgolion.

Mae'r Gwasanaeth Dysgu wedi ymgynghori a thrafod Categoriâu Iaith gydag ysgolion cyn dod i benderfyniad ar y categori. Mae'r dull o drafod a dod i farn ar y cyd wedi bod yn bwysig ac yn unol ag egwyddorion y Cyngor o gydweithio a dangos parch tuag at holl randdeiliaid.

Bydd pob ysgol gynradd ond un, a thair o'r ysgolion uwchradd yng Nghategori 3. Gan mai un o fwradau'r drefn newydd o gategoriaddio yw annog ysgolion Môn i gynyddu eu darpariaeth Gymraeg, bydd un ysgol gynradd yn Nghategori 2 a dwy ysgol uwchradd yn is-gategori trosiannol T2 er mwyn hwyluso'r broses i ysgolion symud i Gategori 3. Bydd hyn yn rhoi cyfle i'r ysgolion hyn gydweithio â'r Gwasanaeth Dysgu er mwyn tyfu eu darpariaeth Gymraeg dros gyfnod estynedig o amser gyda chynllun cytunedig.

Categoriaddio Ysgolion Cynradd Môn	
Nifer Ysgolion Categori 3	39
Nifer Ysgolion Categori Trosiannol T3	0
Nifer Ysgolion Categori 2	1
Nifer Ysgolion Categori Trosiannol T2	0
Nifer Ysgolion Categori 1	0

Categoriaddio Ysgolion Uwchradd Môn	
Nifer Ysgolion Categori 3	3
Nifer Ysgolion Categori Trosiannol T3	2
Nifer Ysgolion Categori 2	0
Nifer Ysgolion Categori Trosiannol T2	0
Nifer Ysgolion Categori 1	0

Datblygiadau diweddar:

Blynyddoedd Cynnar

- Mae rhaglen Makaton a 'Taith yr Iaith' y blynyddoedd cynnar yn datblygu'n dda, gyda 10/38 lleoliad wedi derbyn gwobr Efydd yn y cylch cyntaf. Bydd y cynllun peilot hwn yn cynnwys holl lleoliadau nas-cynhelir yr ynys dros 2023-2024 i ddatblygu proffil sy'n cynyddu'r nifer o leoliadau sy'n symud tuag at wobwr Aur.
- Mae lleoliadau nas-cynhelir yn derbyn arian grant yn seiliedig ar ddarpariaeth addysg gan gynnwys safon a phrofiadau drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae tîm athrawon cefnogi'r blynyddoedd cynnar yn monitro a chefnogi'r gwaith hwn.

Cynradd ac Uwchradd

- Byddwn yn defnyddio system tracio carfanau iaith fel prif arddull monitro ieithwedd ysgolion. Ymhen amser, bydd y fframwaith hwn yn esblygu ochr yn ochr â datblygiadau CEFR (Common European Framework of Reference for Languages).
- Mae Canllaw Trosglwyddo Gwybodaeth Carfanau Iaith Bl.6 yn golygu bod pob ysgol wedi cael arweiniad, cymorth a chefnogaeth i adrodd ar garfan iaith pob plentyn yn Ml.6. Bydd yr wybodaeth hon yn bwydo i gydlynwyr iaith dalgylchoedd ac ysgolion uwchradd i sicrhau bod plant sydd i fod i ddilyn Cymraeg iaith gyntaf yn dilyn y llwybr hwn.
- Mae canolfannau iaith Môn yn hanfodol i sicrhau bod newydd-ddyfodiaid yn derbyn ymyrraeth drochi'n amserol. Byddwn yn parhau i ddefnyddio arian grant trochi 2 (cylch 2022-2025). Eleni mae defnydd o'r grant wedi golygu bod trochi'n digwydd drwy aelodau'r ganolfan yn yr ysgolion uwchradd am y tro cyntaf ers rhai blynyddoedd.
- Mae gwaith y canolfannau iaith wedi derbyn cais am astudiaeth achos Estyn 22-23.
- Mae gwaith y ganolfan yn derbyn cydnabyddiaeth gan ysgolion, trwy gyfryngau cymdeithasol ac ar raglenni teledu.

Bydd y Gwasanaeth Dysgu'n parhau i gydweithio â rhanddeiliaid megis rhieni, Menter Môn, yr Urdd, Ffermwyr Ifanc, Môn Actif, lleoliadau nas-cynhelir, ysgolion a GwE i sicrhau bod nodau ac amcanion y CSGA yn cael eu gwireddu.

Risgiau sydd wedi'u hadnabod:

- Bod heriau ariannol yn golygu risg i strategaeth drochi'r ynys
- Cyllid trafnidiaeth yn gynyddol heriol (rydym wedi ceisio am arian cyfalaf ar gyfer bws trydanol o dan berchnogaeth y Cyngor).

CSGA Ynys Môn

Y Gymraeg mewn Addysg

Deilliant 1

Mwy o blant meithrin / tair oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg

Cylchoedd Meithrin

32

100.00%

EYW

4

100.00%

Ysgolion Cynradd

38

100.00%

Ysgolion Sefydledig

1

100.00%

Ysgolion Pabyddol dan
Gymorth Gwirfoddol

1

100.00%

% yn darparu addysg drwy
gyfrwng y Gymraeg

Deilliant 2

Mwy o blant dosbarth derbyn / pump oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg

Nifer o Ddalgyloedd

5

100.00%

% yn derbyn asesiad
Cymraeg iaith gyntaf

Nifer o Sefydliadau
Addysg Gynradd

40

100.00%

% yn darparu addysg drwy
gyfrwng y Gymraeg

Plant 5 oed yn derbyn eu
haddysg drwy'r Gymraeg

676

100.00%

% yn derbyn eu haddysg
drwy gyfrwng y Gymraeg

Deilliant 3

Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall

Niferoedd y dysgwyr sy'n parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall

Anstatudol

Y Gymraeg
Mewn Addysg

Y Gymraeg
Mewn Addysg

CSGA Ynys Môn

Y Gymraeg mewn Addysg

Deilliant 4

Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg

2021-2022

Nifer o Ddysgwyr

429

2022-2023

Nifer o Ddysgwyr

448

% y dysgwyr sy'n astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg

68.10%

% y dysgwyr sy'n astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg

70.44%

Deilliant 5

Mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol

% y dysgwyr sy'n astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg

Ar Drac

Deilliant 6

Cynnydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg i ddisgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol

% o ddisgyblion cynradd / uwchradd sy'n derbyn gwasanaeth yn gwbl ddwyieithog

100.00%

Deilliant 7

Cynnydd yn nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg

2021-2022

Nifer o Staff

503

2022-2023

Nifer o Staff

528

% y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg

89.03%

% y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg

90.57%

Y Gymraeg
Mewn Addysg

Y Gymraeg
Mewn Addysg